

Sak: til distribusjon

Vår dato: 2.1.24 / 11.01.24

Vår ref.:

Saksbehandler, innvalgstelefon

Siv Merethe Belbo, 74 16 80 56

Betydningen av reindrift sør for Nordlandsgrensa (jan 2024)

1. Innledning

Betydningen av og omfanget av reindrift i sørdelen av Norge blir ofte glemt i det nasjonale perspektivet, selv om det er en stor andel av den totale verdiskapinga skjer i dette området. Notatet forsøker å synliggjøre reindrifas plass i Trøndelag særskilt, men også totalt for de fylkene som der i dag foregår tamreindrift, dette er Innlandet, Buskerud, Vestland og Møre og Romsdal.

- Reindriftsarealet i Trøndelag utgjør ca 30 000 km² (68% av totalarealet) og i øvrige fylker 8000 km². Det er fordelt på 9 reinbeitedistrikter (rbd) (6 i NT reinbeiteområde (rbo) og 3 i ST/H rbo) pluss et samisk område og 5 reinlag.
- Organiseringen i de 9 rbd er fordelt på 14 sijter og 69 siidaandeler med om lag 375 reineiere.
- Reintallet totalt i Trøndelag og sørover er i underkant av 20%¹ av reintallet i Norge, mens slaktekvantumet utgjør om lag en tredel av totalen² i Norge. Dette utgjør en betydelig andel av verdiskapingen totalt sett for reindriften.
- Spesielt i Sør-Trøndelag/ Hedmark reinbeiteområde og hos tamreinlagene er slaktevektene høye.
- Stor betydning for forvaltning av utmarksressurser og pleie av utmark/samisk kulturlandskap.
- Største utfordringene for å kunne øke verdiskapingen innen reindriftnæringen er store rovdyr tap, klimaendringer som krever ekstra ressurser til alternative driftsformer samt tap av beitearealer til store og mindre inngrep. I tillegg medfører uhensiktsmessige distriktsgrenser og tap av leiearealer store utfordringer her i sør.

2. Nasjonale føringer

Næringspolitikk og urfolksrettigheter

Den viktigste samfunnsoppgaven til reindriften er ifølge *Meld. St 32 (2016-2017) Reindrift. Lang tradisjon- unike muligheter*, å sikre offentlige myndigheters ansvar når det gjelder Grunnloven § 108 og folkerettens regler om urfolk. Reindriften arealbehov skal ivaretas i alle planprosesser og reindriften skal sikres medvirkning og sikre samordning av planlegging på tvers av kommune- og fylkesgrenser for å sikre reindriften sammenhengende bruksarealer.

Den samiske reindriften er også en viktig kulturbærer for det samiske folk. Dette sikres gjennom en grunnleggende bærekraftig og dyrevelferdsmessig forsvarlig bruk av beitearealene.

En av flere føringer er at næringen må fortsette markedsorienteringen, og følgende tiltak er konkretisert i Hurdalsplattformen:

¹ Eksakt 18,3% i 2022/23 (39 389 av 215 481 rein), www.landbruksdirektoratet.no

² Kvantum 33,2% (530/1 595 tonn) www.landbruksdirektoratet.no Antall slaktedyr er 30,6% (19841/64787)

Reindrifta er viktig for å bevare samisk kultur, samfunnsliv og språk. Næringa utnyttar viktige utmarksressursar og har potensial for auka verdiskaping. Det gjeld særleg auka vidareforedling av reinkjøt og formidling av reindriftssamisk kultur og levesett.

Regjeringa vil:

- Framleis anerkjenne reindrifta som ei viktig kultur næringsnæring som er familiebasert og byggjer på eit unikt levesett.*
- Utvikle reindrifta med eit tredelt mål om økologisk, økonomisk og kulturell berekraft.*
- Gjennomføre ei heilskapleg revidering av reindriftslova.*
- Tilretteleggje for auka verdiskaping av kjøt og biprodukt og auka satsing på kulturformidling og turisme basert på reindrift*

3. Regionale føringer

Reindriftsforvaltningen skal søke å oppnå 3 likeverdige bærekraftsmål: økonomisk, økologisk og kulturell bærekraft i regionen.

Fylkesplan for Trøndelag 2018 – 2030 ble vedtatt i fylkestinget 2018. Denne gir retningsvalg for Trøndelag fram mot 2030. Planen er inndelt i tre temaområder med tilhørende retningsmål. *Livskraftige distrikt* og *Det grønne skiftet* er to av de gjennomgående temaene for planen. Trøndelagsplanen følges opp gjennom regionale planer, regionale strategier og handlingsprogram.

Strategi for innovasjon og verdiskaping er regionens næringsstrategi. Planens mål er økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurransevne. Den bygger på regionens fortrinn, sterke kunnskaps- og teknologimiljøer og naturressursgrunnlaget. Følgende fire utviklingsmål i strategien er direkte relatert til reindriftsområdet:

- Trøndelag er en ledende region i utvikling av biøkonomien
- Trøndelags naturressurser brukes som råstoff for økt lokal og industriell produksjon
- Trøndelag er Nord-Europas matregion nr. 1
- Være nasjonalt ledende på opplevelser basert på mat, natur- og kulturarv

Trøndelag utgjør den største delen av det sørsamiske området som strekker seg fra Helgeland i nord og til Engerdal i sør. Sørsamisk som er et minoritetsspråk, også i samisk sammenheng, har kommet litt i skyggen av utviklingen sammenlignet med nordsamisk. Sørsamisk står oppført som alvorlig truet på Unescos liste over truede språk.

4. Reindriftas betydning for sysselsetting og verdiskaping i et verdikjedeperspektiv

Trøndelag sitt landareal måler 44 000 km², hvorav reindriftsarealet utgjør ca. 30 000 km² (utgjør 68%) Det er i tillegg areal i fylkene Innlandet, Vestland, Buskerud og Møre og Romsdal i bruk for reindrift tilsvarende 8 000 km².

Reindriftas betydning for sysselsetting og verdiskaping i de deler av landet hvor det foregår reindrift, gjør at næringa har samfunnsmessig betydning. I tillegg til å skape verdier og sysselsetting, bidrar et aktivt reindrift til forvaltning av arealressurser, pleie av utmark/kulturlandskap og ivareta bosetting.

Utvikling av opplevelsesnæringer og tilleggsnæringer til tradisjonell reindrift har gått trått. Med de begrensninger som ligger i beitearealer og antall rein, er det viktig og nødvendig å legge til rette for videreutvikling av næringen.

Reindriftsbasert turisme bør videreutvikles som en del av samisk og nasjonal reiselivssatsing. Matspesialiteter, kombinert med de unike opplevelsene reindriftskulturen kan by på, vil kunne gi flere aktører et større marked. Gjennom å legge til rette for at tilbud og tjenester basert på

reindriftsamenes/-aktørenes kunnskap og kultur gjennom gode rammevilkår og utstrakt samarbeid, vil verdikjeden styrkes.

Slaktetall for Nord-Trøndelag rbo, Sør-Trøndelag/Hedmark rbo. og tamreinlagene

Tallene for de to foregående driftsårene er presentert nedenfor. Tallene for 20/21 er påvirket av beitekrisen vinteren 2020. Dette ga lave slaktetall på landsbasis, spesielt i Finnmark. Andelen slakt fra sørsamisk område ble derfor unormalt høye i 20/21. Samtidig så erfarer vi at det stadig oftere blir beitekrise, slik at tallene for reindriftsåret 22/23 også er høyere enn tidligere år her i sør.

Produksjon:	% av tot. i Norge			Samisk reindrift uten tamreinlag		
	20/21	21/22	22/23	19/20	20/21	22/23
Reintall	18,6 %	18,2 %	18,3%	13,7 %	13,8 %	12,9%
Antall slakt	32,0 %	28,3 %	30,6%	16,3 %	22,1 %	19,2%
Slaktekvantum	36,3 %	32,5 %	33,2%	18,0 %	24,2 %	19,2%

For 2022/23 utgjorde reintallet i Trøndelag og sørover 18,3 % av totale reintallet. I slaktekvantum (i kg) utgjorde det 33,2 % av totalt og i antall slaktedyr 30,6 %. Slaktekvantumet i forhold til reintallet viser en tydelig indikasjon på at det ble slaktet langt tyngre dyr i sør.

I kroner og øre er **verdien i overkant av 57 millioner for salg av slakt** (med gjennomsnittlig kg-pris 108,-).

Fordelt på reinbeiteområdene i sør er det reinlagene som slakter i underkant av totalt halvparten av kvantumet mens Sør- Trøndelag/ Hedmark utgjør vel en tredel og Nord-Trøndelag resterende andel.

Område	Antall slakt			Slaktekvantum tonn			Reintall		
	20/21	21/22	22/23	20/21	21/22	22/23	20/21	21/22	22/23
N-Tr.	4305	4287	4639	110,4	104	111,5	13935	13990	13894
Sør-Tr.	6536	8201	7777	154,6	199	194,4	13826	13920	13956
Tamreinlag	7147	7460	7425	209,6	218	223,7	11806	11796	11539
Totalt	17988	19948	19841	474,6	521	529,6	39567	39706	39389

Slakteri- og videreforedlingsstrukturen

Vi har to større reinslakterier i området.

Li-vilt som har et mobilt slakteri (Midtnorsk Mobilslakt AS) som i 2021 slaktet totalt 9082 dyr i området Saltfjellet-Filefjell-Vågå-Lom. Lierne Viltforedling AS skjærte ned og foredlet 10782 dyr som totalt tilsvarte nærmere 268 tonn reinkjøtt. Antall ansatte ved Midtnorsk Mobilslakt AS er ca 25 deltidsarbeidere mens Lierne Viltforedling AS har 20 stk/15 årsverk.

Stensaasen slakter som Li-Vilt i områder sør for Saltfjellet. De har om lag 30 ansatte.

Det videreforedles ved begge disse slakteriene. I tillegg finnes flere mindre slakterier. Vi har forstått at pga kravet om optisk lengdemåling og rapportering, må de de mindre slakteriene bruke større slakteriene som har slikt utstyr.

Reindrift ga grunnlag for totalt 90 millioner kroner i verdiskaping i Trøndelag fordelt med 37 millioner kroner på primærledd, 33 millioner på foredlingsindustri og 21 millioner kroner i øvrige ringvirkninger. Relaterte virksomheter i Lierne og Røros har økt i betydning de siste årene ³.

5. Bærekraftig reindrift

I forbindelse med behandlingen av *St.meld. nr. 28 (1991–92) En bærekraftig reindrift*, jf. *Innst. S. nr. 167 (1991–92)* ble for første gang den tredelte målsettingen om en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift trukket opp. Målene skulle stå i innbyrdes sammenheng; økologisk bærekraft ga grunnlag for økonomisk bærekraft, og sammen ga økologisk og økonomisk bærekraft mulighet for å ivareta og utvikle kulturell bærekraft. Dette står fortsatt ved lag, men det er viktig med økt kunnskap og forståelse for sårbarheten i reindriften slik at en greier å sikre hensyn til reindrift og naturmiljøet ellers. Økt verdiskaping fordrer en bærekraftig reindrift der økonomiske forholdene ligger til rette for økt merverdi av hver enkelt rein.

6. Beiting og rovdyr

Gjennom flere forlik har Stortinget bestemt at det skal være plass til både rovdyr og beitedyr i utmarka. Likevel blir et høyt antall beitedyr drept eller skadet av bjørn, ulv, gaupe, jerv og kongeørn hvert år. Dette påfører dyra lidelse og medfører stor psykisk og økonomisk belastning for reineiere så vel som bønder. Bedre utnyttelse av utmarksressursene er et viktig bidrag til å utnytte produksjonsgrunnlaget til matproduksjon. I tillegg har beiting en positiv klimaeffekt.

Rovdyrsituasjonen er en betydelig belastning og begrensning for reindriftnæringen i hele regionen, men spesielt i Nordland og nordre del av Trøndelag. Det er behov for en rovviltforvaltning som sikrer forutsigbare forhold for beitenæringene i de beiteprioriterte områdene. Kalvingsområdene for tamrein er imidlertid i en spesiell situasjon, da kalvingstiden er en særlig sårbar periode for rovviltskader. Det er derfor viktig både med langsiktig arbeid og planlegging, men også en høy beredskap med mål om rask avklaring av akutte skadesituasjoner også i prioriterte rovviltområder.

Bestandsstatus for de fire store rovdyrene og kongeørn i Norge					
	Gaupe	Ulv	Jerv	Brunbjørn	Kongeørn
Siste status:	71,5 familiegrupper	6 kull	64 kull	9,5 kull	914-1145 hekkende par
Antall dyr:	351-491 estimert fra antall familiegrupper	89-92 hvorav 43-44 kun i Norge	366-403 estimert fra DNA	175 minimumstall fra DNA	Ikke estimert
Nasjonale bestandsmål:	65 årlige familiegrupper	4-6 årlige kull i Norge og grenserevir. Hvorav minst 3 helnorske.	39 årlige jervkull	13 årlige bjørnekull	850-1200 hekkende par
Overvåkes årlig nasjonalt:	ja	ja	ja	ja	nei
Overvåkingsmetoder:	Sporing av familiegrupper på snø	Sporing av individer på snø. Innsamling av ekskrementer, hår og urin	Sjekk av kjente og nye ynglelokaliteter. Innsamling av ekskrementer, hår og urin	Innsamling av ekskrementer og hår	Årlig sjekk av 180 kongeørnterritorier. Nasjonal bestandsestimerting hvert 5. år
Innsamling av DNA:	nei	ja	ja	ja	ja DNA samles kun i 2 av 12 intensivområder

Alle kan bidra i overvåkingen av de store rovdyrene ved å melde fra om observasjoner i Skandobs på app eller internett (www.skandobs.no) eller direkte til en lokal rovviltkontakt i Statens naturoppsyn (SNO). Les mer på www.rovdata.no

ROVDATA

Produisert: 20.12.2023

³ Mer informasjon om verdiskaping og årsverk samt om reindriftsrelatert næring finnes i SINTEF rapporten 2023/601: [Kunnskapsgrunnlag for trøndersk landbruk](#).

Kalvetapene er beregnet til å være så høyt som 46(52) % i N-Tr rbo og 19(26) % i S-Tr rbo i 2022/23 (2020/21 tall i parentes). Det er også en sterk indikasjon på at slaktevolumet hadde vært betydelig større om det hadde vært færre rovdyr blant reinflokkene. Nye oppdaterte tall pr. 20.12.23 viser at jervebestanden er over bestandsmålet (64 ynglinger i Norge, bestandsmål 39) samt at ørnetapene er betydelige. Situasjonen i Nordland, Troms og N-Tr mtp rovvilt er lik, selv om Nordland har hatt litt større tap de siste årene.

Område	Verdi kjøttproduksjon (mill kr)	Erstatningsverdi (mill kr)	Kalvetap (prosent)
N-Tr	10,6	9,7 (10,8)	46
Sør-Tr	20,3	3,5 (3,9)	17
Tamreinlag	22,2	1,0 (0,42)	4
Totalt	53,1	14,2	

Tall fra total- og ressursregnskapet for 2021/22 og rovbases.no. Erstatning inkluderer også erstatninger som følge av påkjørsler tog og bil. Dette er dog en veldig liten andel. (Tall i parentes er 20/21 tall). Tall for erstatningsverdi siste år foreligger ikke pr jan -24 på rovbases, så hele tabellen viser kun 21/22 tall.

7. Klimaendringer

Endringer i klima har det alltid vært, men den raske endringa som vi har opplevd i de siste tiårene skaper store utfordringer for all reindrift. Dette medfører redusert tilgjengelighet og kvalitet av årstidsbeiter for rein samtidig som det krever ekstra ressurser til endret arealbruk/driftsendringer. Dette igjen medfører utfordringer/brukskonflikter innad i reindriften og utad i forhold til andre brukerinteresser som følge av endret drift /arealbruk. Summen bidrar til endringer i ressursgrunnlag og handlingsrommet reindriften har, og da oftest i negativ retning.

8. Kompetanse, FoU og rekruttering

Områder med aktiv reindrift har forutsetninger og gode muligheter til å gå foran i utvikling av bioøkonomien og det grønne skiftet. Dette er forankret i næringsstrategiene i de fleste reindriftsfylkene. I tillegg har reinnæringa vist å være både klima- og miljøvennlig. Dette er kunnskap som er viktig å få formidlet. I tillegg har de siste årenes beitekrise vist at næringa er avhengig av å kunne omstille seg ved kriser. Gjennom å ta i bruk ny kunnskap drevet fram av forskning og innovasjon, vil reindriftsnæringa kunne utvikle seg ytterligere og skape merverdi og verdiskaping i regionen. Forskning og utvikling, forskningsformidling og kompetanseheving, er sentralt for å lykkes med dette. Mulighetsrommet er stort.

Reindriftsfaglige tema som optimalisering av flokkstruktur og effektiv produksjon, foretar Statsforvaltningen nå i mindre grad veiledning på som følge av strukturendringer i reindriftsforvaltningen i 2014. Dette er områder vi ser at næringa lider av å ikke ha et system for veiledning og rådgivning innenfor. Det er innledet diskusjon med Trøndelag fylkeskommune om muligheter for å utvikle en bedre rådgivningsordning for tilleggsnæringer tilknyttet reindriftsnæringa gjennom eksisterende næringshage-/innovasjonssystem.

9. Beredskap

SFTL har sekretariat for tre kriseberedskapsutvalg; NT rbo, ST/H rbo og reinlag, og erfaringene er at klimatiske endringer bidrar til oftere og tydeligere utfordringer for reindriften her i sør. Samarbeidet mellom Mattilsynet, næringsutøvere og SFTL fungerer godt i utvalgets arbeide. Det er utfordring at kriseberedskapsutvalgets mandat er begrenset til å gjelde beitekriser og begrenset grad andre kriser i reindriften.

Erfaringer fra varsel om mulig skrantesjuka/CWD i Byrkjåse i oktober -22 viser at det ikke er gode nok nasjonale, regionale eller lokale beredskapsplaner med gode nok tiltak og/eller erstatnings-

/kompensasjonsordninger til stede. I tillegg opplevdes det som lite forståelse og kunnskap om reindriftas bruk av arealer både mellom ulike distrikter og over grensa til Sverige. Heller ikke hele verdikjedene av kjøtt og øvrige produkter fra rein fikk den oppfølginga som de burde ha fått. Det er viktig med gode krise- og beredskapsplaner slik at relevante tiltak og informasjon foreligger til riktig tid.

10. Framtida for reindrifta beror på følgende utfordringer

Framtida for reindrifta i sør beror på flere faktorer som hvor stort vil tap av dyr være og hvor store vil de fysiske og menneskelige inngrepene være i områdene hvor reinen er avhengig av å beite. Reindrifta er avhengig av store og sammenhengende områder med ulike typer beite til forskjellige årstider og flyttleier mellom årstidsbeitene. Effekten av alle tidligere tiltak og kjente og sannsynlige fremtidige tiltak (sumeffekten av inngrep) samt utenforliggende faktorer, må sees i sammenheng.

Det kan godt være ulik vekt på de ulike faktorene i de ulike distriktene.

Klimaendringene forsterker effektene av de sammensatte utfordringene knyttet til kumulative effekter, fordi klimaendringer gir ugunstige snø- og isforhold som fører til økt grad av nedising og tap av vinterbeiter. At beiteområder på denne måten blir låst/beslaglagt som følge av klimaendringer, rovdyrpress, og økende grad av utbygginger og menneskelig aktivitet, vil føre til fragmentering av reinbeitene og et stadig og økende press på det resterende arealet (Risvoll & Hovelsrud 2016).

